

۲۰۳۹۱۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ادبیات عرب در صدر اسلام

تألیف

آية الله حاج شيخ مهدی غیاث الدین جفای

(۱۳۸۰-۱۳۱۵ش)

تحقیق

احمد حلبیان

انتشارات چتر دانش

سرشناسه	نجفی، مهدی، ۱۳۱۵-۱۳۸۰
عنوان و نام پدیدآور	ادبیات عرب در صدر اسلام / تألیف مهدی غیاث‌الدین نجفی؛ تحقیق احمد حلبیان
مشخصات نشر	تهران: چتر دانش، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۱۷۲ص: ۲۱/۵ × ۱۴/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۳۳۱-۲
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
موضوع	ادبیات عربی - قرن ۱ق
موضوع	Arabic literature - 7 th century
شماره افزوده	حلبیان، احمد، ۱۳۷۸
رده‌بندی ی‌کنره	۱۳۹۸ الف ۴/ن/۵۷/PJA۲۰
رده‌بندی دی‌رجس	۸۹۲/۷۰۹
شماره کتابشناسی ملی	۵۶۶۹۷۱

نام کتاب	ادبیات عرب در صدر اسلام
ناشر	چتر دانش
تألیف	آیه‌الله حاج شیخ مهدی غیاث‌الدین نجفی
تحقیق	احمد حلبیان
نوبت و سال چاپ	دوم-۱۳۹۸
شمارگان	۱۰۰۰
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۳۳۱-۲
قیمت	۲۰۰۰۰

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸
 تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳
 پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com
 کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

فهرست

مقدمه	قلم آ. الله حاج شیخ هادی نجفی مدظله، فرزند مؤلف	۹
فصل اول	در شرح حال مؤلف	۹
نام		۹
لقب		۹
پدر		۱۰
ولادت		۱۰
تحصیلات		۱۱
علوم حوزوی		۱۱
تحصیلات جدید		۱۱
مهاجرت به تهران		۱۲
حضرات اساتید		۱۲
بازگشت به اصفهان و شروع به تدریس		۱۳
در کلام بزرگان		۱۴
امامت جماعت		۱۶
مشایخ حدیث		۱۷
روایت‌کنندگان از معظم له		۱۷
آیه‌الله نجفی و کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر		۱۸
تألیفات		۱۹
تعمیرات اساسی مسجد نو بازار اصفهان		۲۳
تأسیس کتابخانه عمومی آیه‌الله نجفی		۲۳
طبع کتب نیاکان و بزرگان		۲۴
تأسیس مدرسه و حسینیه		۲۴
اقامه مجالس عزاداری ائمه اهل البیت		۲۴

۲۵	قضاء حوائج مؤمنین
۲۵	پدری که من شناختم
۲۶	سفرها
۲۶	رحلت در راه نماز
۲۹	تفسیل و تشییع و تدفین
۳۱	مجالس ترحیم
۳۳	مراثی و ماده تاریخ
۴۰	مصادر شرح حال
۴۱	مؤلف در مصادر
۹	فصل دوم معرفی کتاب حاضر
۴۵	آغاز نساء خطب
۴۶	انجام نساء خطب مؤلف

ادبیات عرب در صدر اسلام / ۴۷

۴۹	تقریظ آیه الله العظمی حاج آف سجد لدین (مجدالعلماء) نجفی، پدر مؤلف
۵۱	مقدمه
۵۳	پیشگفتار
۵۸	مآخذ این رساله
۵۹	ادب عربی در صدر اسلام
۶۴	انتشار العرب فی الأرض
۶۴	انتشار القرآن
۷۰	اسلام و تغییر افکار
۷۲	ترقی زندگی سیاسی و اجتماعی عرب در ظهور اسلام
۷۳	شعر و خطابه در صدر اسلام
۸۸	اعجاز قرآن
۸۸	حروف مقطعه
۹۰	وجوه اعجاز قرآن
۹۱	اعجاز قرآن از نظر فصاحت و بلاغت
۹۹	تأثیر قرآن در لغت عربی
۱۰۱	تأثیر قرآن در انشاء عربی
۱۰۴	حضرت محمد ﷺ و مختصری از گفتار آن بزرگوار
۱۰۷	علی بن ابی طالب علیه السلام

۱۰۹	دیوان منسوب به حضرت علی
۱۰۹	امام علی علیه السلام در نظر شیعه و سنی
۱۱۲	کلمات منظوم و منثور از امام علی علیه السلام
۱۱۳	الشعراء (شاعران صدر اسلام)
۱۱۳	کعب بن زُهیر و قصیده‌اش بآئ شُعَداء
۱۱۷	خِشْتَان بن ثابت
۱۱۸	شعر خِشْتَان بن ثابت
۱۲۰	عزرا ر صدر اسلام و عصر اموی
۱۲۲	مُغْزَوَةُ بن حِجَام القُدْرِي
۱۲۴	جَمِيل بن مُقَعَّة القُدْرِي
۱۲۷	ادب عربی در عصر اموی
۱۳۱	خط
۱۳۲	خط در ایران و اسلام
۱۳۳	أَخْطَل
۱۳۵	شعر أَخْطَل
۱۳۶	فَرْزَدَق
۱۳۶	شعر فرزدق
۱۳۹	مدح امام علی بن حسین علیه السلام
۱۴۱	كَمَيْت
۱۴۴	اسماعیل بن یسار
۱۴۴	شعر اسماعیل بن یسار
۱۴۷	عبدالحمید کاتب
۱۴۹	مقام عبدالحمید در نگارش
۱۵۶	مصادر تحقیق
۱۵۶	نمایه‌ها
۱۶۵	آیات
۱۶۶	احادیث
۱۶۷	اشعار
۱۶۸	اشخاص
۱۷۳	اماکن
۱۷۴	کتب
۱۸۰	تصاویر پدران مؤلف و مؤلف
۱۸۵	تصاویر کتابخانه عمومی مؤلف و مزار وی و پدرش

مقدمه

به قلم آية الله حاج شيخ
هادی نجفی مدظله
فرزند مؤلف

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على محمد رسول الله وعلى آله الطيبين الطاهرين.

کتاب حاضر «ادبیات عرب در صد اسلام» از تألیفات مرحوم والدین می باشد که در زمان حیات و بلاغت صاحب خودشان در ۱۳۶۳ ش آن را منتشر کردند.

در این مقدمه در دو فصل به بحث می پردازیم.

فصل اول: در شرح حال مؤلف

نام: مهدی

لقب: از طرف جدشان آية الله العظمی ابوالمجد آقای شيخ محمد هادی نجفی ملقب به غیث الدین گردید، و این لقب غالب بر نام شد و مردم ایشان را بدین لقب می شناختند.

و از طرف مردم نیز بعد از فوت پدرشان ملقب به مجد الاسلام گردیدند

۱- این شرح حال با اصلاحات و اضافات از کتاب قبیله عالمان دین (یادنامه ارتحال آية الله استاد آقای حاج شيخ مهدی غیث الدین مجد الاسلام نجفی مدظله) چاپ اول ۱۳۸۱، قم مقدسه، تألیف صاحب این قلم اخذ شده است.

به خاطر بقاء و خلود نام والدشان این لقب را نیز پذیرفتند.
 پدر: آیه‌الله العظمی آقای حاج شیخ مجدالدین (مجدالعلماء) نجفی
 اصفهانی (۱۴۰۳-۱۳۲۶ق) صاحب «الواقیت الحسان فی تفسیر سورة
 الرحمن» و «المختار من القوائد والأشعار» و «مسائل العلوم» و ترجمه
 جلد اول «تقد فلسفه داروین».

فرزند: آیه‌الله العظمی أبوالمجد شیخ محمدرضا نجفی (۱۳۶۲-
 ۲۸ق) صاحب «وقایة الأذهان» و «تقد فلسفه داروین».

فرزند: آیه‌الله العظمی حاج شیخ محمدحسین نجفی (۱۳۰۸-۱۲۶۶ق)
 صاحب «مجدالعلماء فی تفسیر القرآن» و «أصل البراءة».

فرزند: آیه‌الله العظمی حاج شیخ محمدباقر نجفی (۱۳۰۱-۱۲۳۵ق)
 صاحب «شرح هداية المسترشدين - حجة المظنة».

فرزند: آیه‌الله العظمی شیخ محمدتقی رازی نجفی اصفهانی (۱۲۴۸-ح
 ۱۱۸۵ق) صاحب «هدایة المسترشدين فی شرح أصول معالم الدين» و
 «تبصرة الفقهاء» و «رساله الحیة».

اولئك آبائي فجنني بمثلهم إذا جمعنا يا جرير المجامع

مادر: علویه حاجیه خانم زینت آغا صدر هاشمی درگذشته دهم ماه
 رمضان ۱۳۴۷ش بنت آیه‌الله سید منتهای صدرالعلماء حسینی
 شمس‌آبادی اصفهانی،^۱ درگذشته به سال ۱۳۲۱ش برابر ۱۳۶۱ق، که پدر
 و دختر در جوار یکدیگر در مقبره خانوادگی در تکیه اختصاصی واقع در
 تخت فولاد اصفهان جنب تکیه آقا حسین خوانساری بنام تکیه صدرالعلماء
 یا صدر هاشمی مدفون هستند رحمة الله علیهما رحمة واسعة.

ولادت: در روز ۲۰ ماه صفر المظفر برابر با اربعین امام حسین علیه السلام در
 سال ۱۳۵۵ برابر با ۲۲ اردیبهشت ماه ۱۳۱۵ش در اصفهان متولد گردید،
 اکبر اولاد ذکور والدشان بودند و چند سال طفولیت را در کنار جدشان
 آیه‌الله أبوالمجد شیخ محمدرضا نجفی طاب ثراه گذرانده و از ایشان خاطراتی

۱- شجره‌نامه ایشان در کتاب قبیله عالمان دین، ص ۱۴۲ آمده است.

را نقل می کردند.

تحصیلات

به برکت استعداد و نبوغ ذاتی که خداوند تبارک و تعالی به ایشان عطاء کرده بود، تحصیل و دانش اندوزی را از ایام صباوت شروع نمودند، در دو رشته علوم جدید و علوم حوزوی همزمان شروع به تحصیل نموده و در هر یک به مدارج عالی رسیدند که تفصیل هر یک می آید:

علوم حوزوی

تحصیل علوم سنتیه حوزویه را در زادگاهشان در اصفهان آغاز نمودند، مقدمات علوم ادبیه را صرف و نحو و منطق را در نزد حضرتین شیخ جامی و حاج شیخ محمد معالی حاجی نجف آبادی خواندند.

پس از آن شرایع و شرح المعانی و مطول را از محضر شیخ امان الله قودجانی فرا گرفت، و برخی دیگر از سطوح را از محضر استادش حاج شیخ محمدحسین فاضل کوهانی بهره برد، و منظومه حاجی سبزواری را در نزد حاج شیخ فرج الله درّی متوفی به سال ۱۳۸۶ خواند.

پس از این در سال ۱۳۳۵ ش به تهران مهاجرت نمود در مدرسه سپهسالار تهران حجره گرفت و به تحصیلات خود به طرز جدی ادامه داد. چهار سال در تهران در نزد اساتید فن از جمله مرحوم محمدحسین دماوندی سطوح عالی خود را تکمیل نمود.

در سال ۱۳۳۸ ش به اصفهان بازگشت و در دروس خارج فقه و اصول مرحوم پدرشان آیة الله حاج شیخ مجدالدین نجفی (۱۴۰۳-۱۳۲۶ ش) و مرحوم آیة الله آقای حاج سید علی بهبهانی (حدود ۱۳۹۵-۱۳۰۳ ق) شرکت نمود و بهره ها برد. در علوم حوزویه خصوصاً در دو علم فقه و اصول برخی از آیات عظام و مراجع معظم تقلید تصدیق اجتهاد معظم له را نموده اند.

تحصیلات جدید

دبستان را در طفولیت آغاز کرد و در سال ۱۳۲۹ ش مدرک ششم ابتدایی خود را از دبستان گرفت، و پا به دبیرستان گذاشت، دبیرستان را

نیز با جدیت و موفقیت به پایان برد و دیپلم پنج ادبی را به سال ۱۳۳۴ از دبیرستان سعدی اصفهان اخذ کرد، پس از آن شروع به گرفتن دیپلم ششم ادبی نمود و در خرداد سال ۱۳۳۵ از دبیرستان هراتی اصفهان موفق به اخذ دیپلم شش ادبی یعنی پایان تحصیلات متوسطه شد.

مهاجرت به تهران

در همان سال ۱۳۳۵ ش برابر با ۱۳۷۵ ق برای ادامه تحصیلات به تهران مسافرت نمود در رشته ادبیات عرب دانشکده معقول و منقول دانشگاه تهران ثبت نام کرد و در مدرسه سپهسالار حجره گرفت، تا هم بتواند تئوری دانشگاه را طی کند و هم از اساتید موجود در مدرسه سپهسالار حقه و ادامه دروس حوزوی خویش بهره برد. در تمام مدت تحصیل چهارساله در دانشگاه تهران رتبه ممتاز را کسب نموده است.

در نشریه اخبار دانشگاه تهران سال سوم شماره ۱۱۴ به تاریخ پنجشنبه هیجدهم دی ماه ۱۳۳۷ عکس معظم له که از دست ریاست وقت دانشگاه آقای دکتر فرهاد جلیلی می‌گیرد درج شده است.

همچنین در سال سوم دانشگاه رتبه این اعزاز نمودند و این اعزاز مقام رتبه اول را دانشگاه تهران در نامه شماره ۵۳۴۹۷ به تاریخ ۱۳۳۷/۱۲/۱۴ به ایشان ابلاغ نمود.

به هر حال در مدت چهار سال تحصیل در دانشگاه تهران از محضر اساتید بزرگ آن وقت دانشگاه بهره‌های فراوانی برد از آن جمله خودشان از اساتید ذیل نام می‌بردند:

حضرات اساتید: حکمت آل آقا، بدیع الزمان فروزانفر، میر جلال‌الدین محدث ارموی، سید کمال‌الدین نوربخش دهکردی، حاج شیخ حسینعلی راشد تربتی، سید محمد مشکاة بیرجندی، سید محمدباقر سبزواری (عربشاهی)، شیخ کاظم معزی دزفولی، دکتر شیخ مهدی حائری یزدی، دکتر محمدجعفر جعفری لنگرودی، دکتر محمود شهابی خراسانی، شیخ مهدی الهی قمشه‌ای، سید محسن صدر الاشراف، سید حسن تقی‌زاده

تبریزی، حاج شیخ میرزا خلیل کمره‌ای، دکتر عبدالحسین زرین‌کوب، شیخ زین‌العابدین ذوالمجدین و دکتر محمود نجم‌آبادی رحمۃ الله علیهم. و بالاخره در ۲۶ مهرماه سال ۱۳۳۸ برابر با ۱۳۷۸ قی موفقی به گذراندن پایان نامه تحصیلی با درجه خوب واخذ مدرک لیسانس در رشته ادبیات عرب از دانشکده علوم معقول و منقول دانشگاه تهران می‌شوند. در ادامه به اینکه دانشگاه تهران آماده اعطاء بورسیه تحصیل در خارج از کشور به ایشان می‌شود به خاطر اینکه در خدمت والدشان باشند از آن صرف نظر کرد. به اصفهان مراجعت می‌کنند.

بازگشت به اصفهان و شروع به تدریس

در سال ۱۳۳۸ ش به اصفهان مراجعت نموده از بدو ورود به شهر برای جوانان کلاس‌های درس تشکیل داده و در تقویت بنیه دینی و علمی آنها تلاش نمودند.

از آغاز ورود تدریس در دبیرستان‌های بزرگ شهر اصفهان مانند: سعدی، ادب، صارمیه، هراتی، فروغ، مراکز تربیت معلم و دانشگاه آزاد و دانشگاه شرکت نفت و برخی دیگر از دانشگاه‌ها، با برعهده داشتند، و این تدریس بیش از سی سال ادامه داشت، و به خوبی قادر بودند علوم مختلف اسلامی را در مجامع علمی تدریس نمایند، و بحث درس ایشان مورد توجه و عنایت ویژه جوانان و صاحب نظران بود.

در اصفهان بسیاری از پزشکان و مهندسين و اساتید دانشگاه، و قضات و ارباب مشاغل آزاد و غیرهم از شاگردان ایشان محسوب می‌شوند. برخی از آنها در زندگانی خودشان ممکن است مناصب و مقاماتی را نیز مانند وزارت و وکالت اشغال کرده باشند، و همگی آنها از استادشان به عظمت و نیکی و دیانت و علم و تقوی و اخلاص و خدوم بودن یاد می‌کنند.

و از اینکه در این اجمال نمی‌توان نام آنها را ضبط نمود، صاحب این قلم از همه‌ی آنان معذرت می‌خواهد و از خداوند تبارک و تعالی توفیق و سعادت و خیر دارین را برای همه آنها مسألت می‌نماید.